

บทที่ 5

การอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยผลการศึกษาค้นคว้าทบทวนการในการสอนกลุ่มการเรียนรู้และพื้นฐานอาชีพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้วิธีสอนแบบโครงการ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงวัตถุประสงค์ สมมติฐาน กลุ่มตัวอย่าง แบบแผนการทดลอง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการทดลอง การวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ตามลำดับ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะกระบวนการระหว่างก่อนกับหลังการทดลองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบโครงการ
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะกระบวนการหลังจากทดลอง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบโครงการและเรียนด้วยวิธีสอนแบบปกติ

สมมติฐาน

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบโครงการจะมีผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะกระบวนการหลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง
2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบโครงการจะมีผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะกระบวนการสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบปกติ

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนยะหริ่งสังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดปัตตานี ปีการศึกษา 2540 จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

แบบแผนการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Design) ใช้แบบมีกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแบบสุ่ม และมีการสอบก่อนและหลังทดลอง (Randomized Control Group Pretest Postest Design)

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยแผนการสอนแบบโครงการ แบบวัดทักษะกระบวนการ คั่งรายละเอียด ดังนี้

1. แผนการสอนแบบโครงการ เป็นแผนการสอนแบบโครงการที่สร้างขึ้นโดยใช้เนื้อหากลุ่ม การงานและพื้นฐานอาชีพ ส่วนที่เป็นเนื้อหางานช่างและงานประดิษฐ์ เรื่องการประดิษฐ์เป็นของใช้ ของเล่น และของประดับตกแต่ง จำนวน 6 แผน
2. แบบวัดทักษะกระบวนการมี 9 ชั้น จำนวน 39 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบสังเกตประมาณค่า ชนิด 5 สเตล ซึ่งมีค่าความเที่ยงตรงตามเนื้อหาเท่ากับ .85 และค่าความเชื่อมั่น .67

วิธีทดลอง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองดังนี้

1. ก่อนการทดลอง

- 1.1 เตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ แบบวัดทักษะกระบวนการ แผนการสอนแบบโครงการ แบบสังเกต สื่อการเรียนการสอน คู่มือสำหรับผู้สังเกต
- 1.2 ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ดำเนินการทดลองต่อผู้บังคับบัญชาของ โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
- 1.3 เชิญครูกลุ่มควบคุมมาตกลงและทำแผนการสอนร่วมกัน
- 1.4 เตรียมนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่จะเข้ารับการทดลอง ซึ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
- 1.5 จัดทำรายชื่อนักเรียนกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มควบคุม

1.6 เตรียมบุคลากร ที่เป็นศึกษานิเทศก์ 4 คน สถานที่ โดยทำความเข้าใจ ข้อตกลงต่าง ๆ ในการสังเกตพฤติกรรมที่ควรทราบ

1.7 นำแบบวัดทักษะกระบวนการ ไปทดสอบกับนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลองสอน

2. การทดลอง

ดำเนินการสอนกลุ่มทดลองด้วยแผนการสอนแบบ โครงการ โดยผู้วิจัยทำการสอนด้วยตนเองและกลุ่มควบคุมด้วยแผนการสอนแบบปกติ

3. หลังการทดลอง

นำแบบวัดทักษะกระบวนการ ไปสอบและสังเกตพฤติกรรม วัดทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมเมื่อเสร็จสิ้นการทดลองแล้ว

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ของคะแนนที่ได้จากการวัดผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะกระบวนการจากกลุ่มต่าง ๆ

2. ทดสอบค่าที (t - test) จากค่ามัชฌิมเลขคณิตของกลุ่มต่าง ๆ

2.1 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะกระบวนการของกลุ่มทดลองระหว่างก่อนกับหลังทดลอง โดยใช้การทดสอบที (t - test) ชนิดตัวอย่างประชากรสัมพันธ์กัน

2.2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะกระบวนการก่อนและหลังทดลองระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม โดยใช้การทดสอบที (t - test) ชนิดตัวอย่างประชากรไม่เกี่ยวข้องกัน

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยในครั้งนี้สรุปเป็นประเด็น ได้ดังนี้คือ

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบโครงการมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะกระบวนการหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบโครงการมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะกระบวนการหลังการทดลองสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การอภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยได้เสนอตามลำดับสมมติฐานดังนี้

1. สมมติฐานข้อที่ 1 “นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบโครงการจะมีผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะกระบวนการหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง” จากการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะกระบวนการทางการเรียนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ วิชางานช่างและงานประดิษฐ์ทางสถิติโดยใช้การทดสอบค่าที (t-test) ชนิดข้อมูลสัมพันธ์กัน (Dependent sample) ตามที่ปรากฏในตารางพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพวิชางานช่างและงานประดิษฐ์ของนักเรียนที่ได้รับการสอนแบบโครงการหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สมมติฐานข้อนี้จึงได้รับการสนับสนุนจากข้อมูลและผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประไพพิศ ไพรวัลย์ (2526 : 84 - 99) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนโดยใช้วิธีสอนแบบโครงการและการใช้คู่มือครู ของเขตการศึกษา 6 และเพื่อการศึกษาความรับผิดชอบของนักเรียนก่อนสอนและหลังสอนด้วยวิธีสอนแบบโครงการโดยใช้เนื้อหาในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ผลการศึกษาพบว่าความรับผิดชอบของกลุ่มทดลองก่อนเรียนหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ประไพพิศ อธิบายว่าการสอนแบบโครงการช่วยให้นักเรียนมีทักษะในการศึกษาค้นคว้า มีความคิดในการวางแผน ฝึกฝนในการตัดสินใจโดยมีข้อมูล ทำงานอย่างเป็นกระบวนการ รู้จักแก้ปัญหา ถ้าพบอุปสรรค และฝึกการประเมินผลร่วมกันด้วย ซึ่งอภิปรายได้ดังนี้

1.1 เมื่อเด็กทำโครงการด้วยตนเองเด็กก็จะเกิดการเรียนรู้ในด้านเนื้อหาวิชากระบวนการในการทำงานทักษะกระบวนการต่าง ๆ ที่คนจะคิดต่องาน ความสามารถอื่น ๆ ได้แก่ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความคิดริเริ่ม ความเป็นผู้มีวิจาร์ณญาณ ความสามารถในการแก้ปัญหา และมีผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะกระบวนการเพิ่มขึ้น (ปนัดดา ไสมวงค์, 2526 : 91)

1.2 การสอนแบบโครงการ เป็นงานที่ผู้เรียนต้องทำต้องปฏิบัติเพื่อการเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่ต้องทำเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ เป็นผลงานออกมาในรูปต่าง ๆ ที่กำหนดให้หรือข้อตกลงร่วมกัน

กิจกรรมเหล่านี้ผู้เรียนจะต้องทำด้วยตนเอง เริ่มตั้งแต่การวางแผนการทำงาน การศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลความรู้เพื่อประกอบในการทำงาน (สุวรรณ พุทธเมธา, 2523)

ดังนั้น การสอนแบบโครงการมุ่งที่จะให้ผู้เรียนปฏิบัติงานด้วยตนเอง ได้ลงมือปฏิบัติจริง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า และใช้ความคิด ความรู้ของตนเอง ตามความสนใจและความต้องการของนักเรียนเอง และเมื่อนักเรียนได้ปฏิบัติด้วยตนเองจะทำให้นักเรียนเกิดทักษะกระบวนการ หรือความชำนาญทั้งในด้านการทำงาน การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง การทำงานในระบบกลุ่มและยังสร้างนิสัยให้เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบในการทำงาน ซึ่งจะเป็นผลดีแก่นักเรียนในอนาคตและส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะกระบวนการเพิ่มมากขึ้น

2. สมมติฐานข้อที่ 2 กล่าวว่า “นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบโครงการ จะมีผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะกระบวนการสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบปกติ” จากการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะกระบวนการทางการเรียนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ วิชางานช่างและงานประดิษฐ์ ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีสอนแบบโครงการกับกลุ่มที่ได้รับการสอนแบบปกติ ด้วยการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติโดยใช้การทดสอบค่าที (t-test) ชนิดข้อมูลไม่สัมพันธ์ (Independent sample) พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบโครงการมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะกระบวนการหลังการทดสอบสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สมมติฐานข้อนี้จึงได้รับการสนับสนุนจากข้อมูล และผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของคอลลินส์ (Monroe, 1956 : 53 Citing Collins. n.d : Unpaged) ที่พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้วิธีสอนแบบโครงการมีผลสัมฤทธิ์ในการคำนวณสูงกว่ากลุ่มควบคุม คอลลินส์ อธิบายว่า การสอนแบบโครงการนี้ได้ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็นรวมทั้งการฝึกฝนที่เป็นระบบ สอดคล้องกับมอลเลย์ (Malay, 1979 : 27 อ้างถึงใน โสภณ โสมติ, 2532 : 39) ได้ทำการศึกษาและวิจัยการเลือกใช้วิธีการต่าง ๆ ในการสอนวิชาอาชีพ ผลปรากฏว่า วิธีสอนแบบโครงการเป็นวิธีสอนที่เหมาะสมสำหรับการสอนวิชาอาชีพ เนื่องจากการสอนแบบโครงการเป็นการสอนโดยยึดปัญหาที่พบในงานเป็นหลักสอนโดยยึดใบช่วยสอน และสอนโดยยึดโครงการเป็นหลัก ซึ่งขอบอกิปรายเพิ่มเติมดังนี้

2.1 การสอนแบบโครงการทำให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์คือส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติจริง ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีทักษะกระบวนการในการทำงานอย่างมีระบบ ซึ่งเริ่มตั้งแต่รวบรวมข้อมูล คิดค้นคว้าวางแผน ร่วมมือกันทำงาน ประสานงาน และการประเมินผลการปฏิบัติงานร่วมกัน ช่วยส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะทางสังคม ทักษะกระบวนการกลุ่มแบบประชาธิปไตย เป็นการฝึกทักษะต่าง ๆ จากการปฏิบัติจริง และเป็นการฝึกให้

ผู้เรียนมีนิสัยรักการทำงาน มีความขยัน อดทน และรับผิดชอบในการทำงาน (สมจิต สกชนไพฑิย์ (ม.ป.ป.) สุวัฒน์ พุทธเมธา (2523), ชูชาติ เริงฉลาด (2524), อ้างถึงใน ทวีศักดิ์ ไชยมาโย, 2535 : 59-60) ส่วนการสอนแบบปกติพบว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนมีลักษณะสื่อสารทางเดียว ครูเป็นผู้ให้นักเรียนเป็นผู้รับ ครูมักไม่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออก ปฏิสัมพันธ์ในลักษณะนี้ ไม่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาและการเรียนที่แท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2539 : 3) สอดคล้องกับสงบ ลักษณะ (2534 : 28) กล่าวว่า ครูเป็นผู้บอกความรู้ อธิบาย บรรยายแก่เด็กโดยตรง

2.2 จุดเด่นของวิธีสอนแบบโครงการ ทำให้เกิดทักษะกระบวนการต่าง ๆ ได้แก่ ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และทำงานอย่างมีแผนงาน (สุทิน บุญชูวงษ์, 2534 : 51) สอดคล้องกับ เกษม สูดหอม (ม.ป.ป : 200) กล่าวว่า วิธีสอนแบบโครงการทำให้นักเรียนสนใจ เพราะได้ลงมือปฏิบัติจริง ส่งเสริมการวิจัยค้นคว้าตามการเลือกใช้เครื่องมือและวัสดุ ชาญไชย ศรีไสยเพชร, (2525 : 132) กล่าวว่า วิธีสอนแบบโครงการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีทักษะในกระบวนการทำงานจริง เริ่มตั้งแต่ร่วมคิด วางแผน การหาข้อมูลอุปกรณ์ต่างๆ การแบ่งเวลาทำงาน การร่วมมือกันทำงาน การประสานงาน จนกระทั่งการประเมินผลและเป็นการฝึกทักษะต่าง ๆ จากการปฏิบัติจริงได้ ทักษะในการใช้เครื่องมือ การหาข้อมูล การทำงานร่วมกัน การตัดสินใจการปรับปรุงงานในระหว่างการทำงาน และการประเมินผลงานเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ส่วนวิธีสอนแบบปกติผลการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533 : 71) พบว่า เวลาที่ครูใช้ในการสอนเพื่อการอธิบาย และครูยังนิยมใช้วิธีสอนแบบบรรยายมากที่สุด จึงชี้ให้เห็นว่าการเรียนการสอนยังเน้นครูเป็นศูนย์กลาง เน้นเนื้อหาสาระและความรู้มากกว่ากระบวนการ จากการสังเกตในขณะที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้วิจัยพบว่า

2.2.1 ชั้นตระหนักในปัญหาและความจำเป็นจากการสังเกต เด็กรู้จักอ่านหนังสือ ค้นคว้าในห้องสมุด และรู้จักตั้งคำถามจากการอ่าน การแสดงความคิดเห็นในประเด็นปัญหาต่าง ๆ สรุปปัญหาที่เกิดขึ้น และอภิปรายผลดี ผลเสีย ที่เกิดจากปัญหา

2.2.2 ชั้นคิดวิเคราะห์หิววิจารณ์ นักเรียนรู้จักเสนอความคิดเห็น การพิจารณาแยกแยะของปัญหาอย่างมีเหตุผล นักเรียนรู้จักการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น

2.2.3 ชั้นสร้างเลือกอย่างหลากหลาย นักเรียนรู้จักวิธีการแก้ปัญหาหากกล้าแสดงความคิดเห็น วิธีการแก้ปัญหาและรู้จักรวบรวมข้อมูลหรือวิธีการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ

2.2.4 ชั้นประเมินและเลือกทางเลือก นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็น ในการแสดงแนวทางในการแก้ปัญหา และร่วมกันตัดสินใจวิธีการแก้ปัญหาโดยการยึดหลักประชาธิปไตย

2.2.5 **ขั้นกำหนดและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ** นักเรียนกำหนดขั้นตอนในการปฏิบัติงาน รู้จักการบันทึกเป็นการดำเนินงาน ขั้นตอนการปฏิบัติงานและรู้จักแบ่งหน้าที่รับผิดชอบงานของตนเอง

2.2.6 **ขั้นปฏิบัติด้วยความชื่นชม** นักเรียนสามารถปฏิบัติงานด้วยตนเอง และปฏิบัติงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ช่วยเหลือเพื่อน ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี ชอบเรียนจากประสบการณ์ตรง มีความสนุกสนาน มีความสุข

2.2.7 **ขั้นประเมินระหว่างปฏิบัติ** นักเรียนสามารถตรวจสอบผลงานของตนเองในระหว่างการปฏิบัติงาน โดยการตรวจผลงานของตนเอง ของผู้อื่น พิจารณาข้อบกพร่องของงาน และเสนอแนวทางการแก้ไขของตนเอง และผู้ร่วมงาน

2.2.8 **ขั้นปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ** นักเรียนรู้จักการแก้ไขงานของตนเองและของกลุ่ม รู้จักการรายงานการปรับปรุงงานของตนเองได้

2.2.9 **ขั้นประเมินผลรวมเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ** นักเรียนนำผลงานมาจัดป้ายนิเทศ การจัดนิทรรศการแสดงผลงานของตนเองและกลุ่ม โดยการรายงานผลการปฏิบัติงานทำให้นักเรียนชมเชยและยกย่องผลงานของตนเองและกลุ่มซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ พระนอม แก้วกำเนิด (2533 : 32) กล่าวว่า ทักษะกระบวนการช่วยฝึกให้นักเรียนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ทำเป็น โดยเฉพาะการทำงานเป็นหมู่คณะ พัฒนางานเป็นและเกิดค่านิยมที่ดีในการทำงาน

ดังนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า วิธีสอนแบบโครงการทำให้เด็ก ได้เรียนจากการกระทำด้วยตนเอง เด็กจะได้รับผลพัฒนาตนเองทางการคิด การปฏิบัติกรแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน การวางแผนการจัดการและเทคนิควิธีการต่าง ๆ จึงทำให้นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบโครงการ มีผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะกระบวนการสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบปกติ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการทดลองครั้งนี้พบว่า นักเรียนที่เรียนวิธีสอนแบบโครงการและวิธีสอนแบบปกติ มีผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะกระบวนการแตกต่างกัน การสอนแบบโครงการเป็นการสอนที่ทำให้ นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักคิด ทำเป็น รู้จักการวางแผนการทำงาน ลงมือปฏิบัติงานด้วยตนเองและแก้ปัญหาเป็น

1.1 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดควรจัดให้มีการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับวิธีสอนแบบโครงการให้แก่ครูผู้สอน เพื่อให้ครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีสอนแบบโครงการ และสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

1.2 สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ควรจัดทำเอกสารการนิเทศทางไกลและติดตามกำกับเกี่ยวกับการสอนแบบโครงการที่มีผลต่อทักษะกระบวนการเพื่อให้ครูผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 โรงเรียนควรวิเคราะห์หลักสูตร ทำกำหนดการสอนโดยใช้วิธีสอนแบบโครงการเพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องของวิธีสอนแบบโครงการในกลุ่มวิชาอื่น ๆ และในชั้นเรียนอื่น ๆ

2.2 ควรมีการเปรียบเทียบตัวแปรอื่นที่ไม่ใช่วิธีสอน เช่น เพศ อายุ ความสนใจ ว่าทำให้ทักษะกระบวนการต่างกันหรือไม่